

KÖSZÖNTŐ

Kevés történész mondhatja el joggal magáról, hogy munkássága alapvető fordulatot hozott egy korszak vagy egy kérdéskör kutatásában. A most 90. évét betöltő Urbán Aladár közéjük tartozik. Első publikációi 1955-ben, azaz 64 éve jelentek meg, s nem túlzás azt állítani, hogy Batthyány Lajos gróf, az első független felelős miniszterelnök pályafutásának, illetve a Batthyány-kormány tevékenységének feldolgozásában historiográfiai jelentőségű munkát végzett. Batthyány történeti szerepének újjáértékelése, pontosabban méltó helyének kijelölése nagyobb rész az ő érdeme. Ha tanulmányainak és monográfiáinak során végigtekintünk, nem kell különösebben bizonygatnunk az állítás megalapozottságát.

Urbán Aladár első munkáiban, majd ezekből kinövő kandidátusi értekezésében (*A nemzetőrség és honvédség szervezése 1848 nyarán*) a Batthyány-kormány hadseregszervező munkájával foglalkozott. A munka végkövetkeztetése szerint Batthyány és társai tisztában voltak azzal, hogy az 1848 áprilisában önállóságát visszanyert Magyarországnak szüksége van saját hadseregére, s a törvényi és anyagi lehetőségek kettős szorításában mindent megtettek egy önálló hadsereg felállítása érdekében. Urbán ezáltal megcáfolta azokat a közkeletű s 1948 után már-már megkérdőjelezhetetlennek tekintett állításokat, miszerint Batthyány és kormánya megalkuvó és naiv politikusok gyülekezete lett volna, leszámítva a mindent tisztán látó s az ellenforradalom támadására egyedül készülő Kossuthot.

Következő nagy munkájában, az 1986-ban önálló kötetként is megjelent nagydoktori értekezésében Batthyány Lajos miniszterelnökségének történetét írta meg. Ebben – korábbi tanulmányainak szintézise mellett – feldolgozta a kormány mindennapi működését, külpolitikai tájékozódását és tevékenységét (sok tekintetben kiegészítve Hajnal István monográfiáját), a kormányfő innsbrucki és bécsi tárgyalásait.

1999-ben két vaskos kötetben publikálta Batthyány Lajos miniszterelnöki, hadügyi és nemzetőri iratait, s ezzel páratlanul fontos szolgálatot tett a korszak kutatói számára. De ő publikálta magyar fordításban Batthyány főbenjáró pörének iratait is. Szintén ő a szerzője az 1848–1849. évi európai forradalmi hullámot bemutató népszerű összefoglalónak (*Európa a forradalom forgószeleiben, 1848–1849*), s egy rövid, ismeretterjesztő munkában megírta a pákozdi csata történetét is. 2007-ben Batthyány miniszterelnökségének, fogságának és vértanúhalálának történetét dolgozta fel egy nagymonográfiában. Utolsó önálló kötetében pedig a főváros 1848-as rendvédelmének, illetve az Országos Rendőri Hivatal

megszervezésének történetét írta meg. Korábbi tanulmányaiból *A nagy év sodrában*, illetve *Batthyánytól Kossuthig* címmel jelent meg két vastkos válogatás.

Önálló tanulmányok sorában foglalkozott az 1848. márciusa és decembere közötti hadtörténet és politikatörténet kérdéseivel – ezek egy része e folyóirat hasábjain jelent meg. A teljesség igénye nélkül érdemes felidézni őket. Itt tette közzé a Batthyány-kormány megalakulásáról, a Miniszteri Országos Ideiglenes Bizottmány működéséről, a kormány hadügyi politikájáról, a miniszterelnök és a bécsi magyar külügyminisztérium kapcsolatáról, az 1848. szeptemberi kormányváltásról és Batthyány második miniszterelnökségéről, Batthyány 1848. decemberi népképviselői tevékenységéről, illetve perének egyik legsúlyosabb vádpontjáról, a bécsi forradalomban játszott állítólagos szerepéről szóló tanulmányait.

Szintén e folyóirat adott helyet a Lamberg meggyilkolásáról, a Honvédelmi Bizottmány kezdeti tevékenységéről, illetve Kossuthnak a szegedi olasz foglyok kiszabadításában játszott szerepéről szóló tanulmányainak. De itt publikálta Kossuth és Görgei kapcsolatának kezdetéről, Perczel Mór rendőrfőnöki ténykedéséről, illetve Vasvári Pál 1848-as tevékenységéről szóló munkáit is.

Itt jelentetett meg egy válogatást Batthyány 1848 őszi miniszterelnöki irataiból, Kossuth Lajos kiadatlan pénzügyminiszteri és országos biztosi irataiból, Csány László kormánybiztos 1848. szeptemberi jelentéseiből, s szintén itt publikálta Batthyány Lajosné visszaemlékezéseit férje fogságára és halálára.

Nagyobb időhatárokat fogott át a *Reformtörekvések és történelmi tanulságok* című, 1980-ban közreadott tanulmánya, amely a magyar reformellenzék által figyelembe vett külföldi mintákat, így az angol, amerikai és francia alkotmányfejlődésnek a magyar polgári átalakulás koncepcióira gyakorolt hatását vizsgálja. De ugyanilyen fontos az 1848–1849-es magyarországi köztársasági agitációt bemutató 1999-es megjelenésű tanulmánya is, amelyben a köztársasági államforma 1849-es megvalósulása mellett érvelő jogtörténeti álláspontot is korrigálta.

Urbán Aladárt 50 éves tanári jubileumán, illetve 80. születésnapján tanítványai és tisztelői külön tanulmánykötetekkel köszöntötték (*Magyarhontól az Újvilágig: Két világ kutatója. Urbán Aladár 80 éves*). A *Századok* e számában olvasható szerény összeállításunkkal a szerkesztőség és a lap szerzői nevében köszöntjük a Tanár Urat, a *Századok* egykori szerkesztőségi tagját 90. születésnapja alkalmából.

Hermann Róbert